

ban a lázbeteg kis Esztó, de öregapóval nem lehetett ellenkezni, az írás szavával győzte meg őket:

„Bizony, bizony mondom néktek: Mikor valakit elküldök, valaki azt befogadja, engem fogad be...” s a kis kert minden ékessége ott pompázott Jankó koporsóján, kihez eljött a falu apraja, nagyja, s mind elhozta a maga virágát az idegenből ideszakadt testvérnek.

— — — — —
Kongtak a harangok.

Gyűlt a feketébe öltözött nép. Méltóságteljesen lépkedett a pap, meg a kántor.

Mikor a halottasház nagy kapuja kitárult, akkor tűnt fel az utca végén Imre két sárgájának sebes vágatása. A harangok panaszos szavára, meg a sokadalom láttán meghúzta a gyeplőt Imre gazda... Most már lépést jöttek, mint temetésen illik... és Anyó meggyötört kis feje megadással hajlott alá, míg veje magasratartott kézzel jelezte, hogy várják be érkezésüket.

Megvárták...

Fia orcáját többé meg nem láthatta anyó, mert virággá változott a Jankó képe. Virággá... és szeretetté...

Csodálatos, mélységes szeretet. Színültig betöltötte egy falu népének lelkét...

Csodálatos, magasságos szeretet! Meg tudott nyugtatni egy anyai szívet, mely egész életében remegett, aggódott, szenvedett...

— — — — —
„Mind jó, amit Isten tészén.”

Hegedüs Margit

A KAUKÁZUSI KŐEMBER

— Mese. —

Bacsó Pista édesanyja elé állt és azt mondta neki:

— Édes szülém! Kend engem ügyesen kiostált a búza közül csépléskor. Felnevelt okosan. Néha el is abrakolt, amikor rászógáltam, néha meg is simogatott, amikor arra szógáltam rá. Kenyeret is adott bőven, nyaklevest is eleget. Most hát elég érett vagyok arra, hogy elmenjek én is, mint a többi, Keletre dicsőséget, meg hírnevet szerezni.

— Eriggy, fijam, eriggy! — mondta az édesanyja és leakasztotta a szegről a tarisznyát, telerakta áldmegáldddal, halennehavónával, meg három oldal füstölt jókivánsággal, fia nyakába akasztotta, háfbavágta és azt mondta neki istenveled gyanánt: — koronát hozz haza a fejedre, de jó lesz, ha elhozod a kínai császári udvar kisbírói pálcáját.

Pista illendően megemelte a süvegét, elkullogott a Szamos felé, a réven átvitette magát, a révházba be se nézett, ment, ment, addig ment, amíg egy nagy térre nem érkezett; ott ráesteledett. A téren sok hordó állt. Mind vasból való volt. Egybe belenézett. Érezte, hogy különös víz van benne, azt kidöntötte, a helyére kuporodott a hordó belsejébe, tetejét magára zárta s csak akkor nyitotta fel szemét, amikor valami különös bűgás ütötte meg a fülét.

— Mi lehet ez? Biztos esik az eső — gondolta s tovább szunyókált. Addig szunyókált, amíg egyszercsak megüti a fülét ilyen beszéd:

— Heló, heló, bajtárs! Lőnek. Elő az ejtőernyőt, mert baj lesz.

— Heló, he'ó, bajtárs! Eltalálták a gépünket. Heló! Ugorjunk ki.

Csapóajtónyitás, suhogás. Erre már kidugta fejét a hordóból Bacsó Pista s úgy elbámult, hogy szája is csaknem tátva maradt. Rájött, hogy egy repülőgép benzines hordójába került, a hordó meg a gép szárnyán lapult a többi közt. A vezetők, meg a rádiósok kiugráltak a gépből ejtőernyővel s vigan lebegnek a föld felé. A gép lövést kapott, de azért nem buk fencezett le a levegőből, hanem nyugodtan haladt tovább. Csak néha hagyott ki a hengerek gyújtása. De ezt Pista fel se vette. Hamarosán fejére borította a légzőkészüléket, a gépen egyet rántott, mert nagyon robbangatót körülötte a sok gránát. S mint a villám felszállt a magasba, az egyik csillagig, a gépet ott kikötötte, ejtőernyővel leereszkedett a föld felé, egyenesen a Kaukázus-hegységbe, annak is a legmagasabb csúcsánál levő mélységes völgykatlanba. Ott kikászolódozott az ejtőernyő selyméből, körülnézett.

— Hahó! Ki van itt?! — kérdezte.

Csak a visszhang felelt neki s az éles kövek, szétszórt bokrok között elindult, hogy valami táplálékot szerezzen. Alig tett száz lépést, egy akkora köemberhez ért, aki legalábbis akkora volt, mint a fatornyuk odahaza.

— Adjon Isten szerencsés jóestét kendnek, urambátyám! — mondta a köembernek tréfásan. De mekkora volt csodálkozása, mikor a köember visszafelelt neki és azt mondta:

— Összesen ötszáz esztendeje állok itt. Kővé váltam, a csodálkozástól. De eddig senki se járt erre és senki se mondta nekem, hogy adjon Isten. Te vagy az első és az utolsó is. Most hát felelj nekem arra, hogy mi szél hozott ide, ebbe a sötét birodalomba?

Pista eszé egy kicsit nehezen váltott. Ment, ment a kereke, de egy kicsikét lassan. Jó időbe került hát, amíg megértette, hogy miről van szó, hogy egy irdatlan köember áll előtte egy ismeretlen nagyhegy lábánál, megszólal és azt kérdezi tőle, hogy mi szél hozta ide? Mit feleljen? Szél nem hozta, hanem ejtőernyő. Jól ismeri azt ma minden gyerek is. De hátha ez a köember nem tudja, mi az és ő meg nem tudja megmagyarázni? Hát mit mondjon? Addig gondolkozott, amíg rájött arra, hogy nem felel egyenesen.

— Nem önként jöttem ide — mondta —, hanem szántszándékkal.

— Minek?

— Hírnévért, dicsőségért.

— No itt igazán sok van mindkettőből. Jó helyre érkeztl. Végy engem a hátadra, vigyél el innen oda, ahova mondom s akkor nem bánod meg.

Pista kétszer se mondatta magának. Hátára kapta az irdatlan köembert s vitte, vitte, arra, amerre az mondta:

— Most balra, most jobbra, most egy kicsit karikába, most vissza, most egyenesen, most így, ahogy, most úgy, ahogy, most megérkeztünk.

Ekkor egy széles patak partjára érkeztek. Pista fáradt valamicskét, de azért alig érezte a nagy köember súlyát.

— Dobj bele a vízbe — mondta a köember.

Pista habozott. Miért dobja ő vízbe a köembert?

— Ne gondolkozzál. Dobj bele és azután meglátod, mi lesz? — rivalt rá parancsolóan a köember.

Erre Pista, zsupsz, beledobta a köembert a patak vizébe. Gondolta, hogy ha az be'e akar veszni, hát vesszen. Több is veszett Mohácsnál.

De biz a köember nem veszett a patak habjai közt, hanem megmártózott a hullámokban alaposan s Pista akkorára táította csodálkozásában a

száját, hogy csaknem belesett ömaga. Mert a köember átváltozott rendes, halandó emberré, kikapaszkodott a partra a vízből, leült egy kőre és azt mondta Pistának:

— Na, ülj ide mellém. Mondok neked valamit. Olyat hallasz, amilyenről álmodni se merésznél.

Pista leült a köember mellé a kőre, biz egy kicsit szepegve. Mert most attól félt, hogy megeszi szőröstül, bőröstül, mindenestül. De a köember meg-simogatta földigérő, nagy szakállát és csendesen elkezdte mondókáját:

— Ha hiszed, ha se, magyar vagyok.

Pista megvallotta:

— Arra kérem, hogy egy kicsit lassan beszéljen, mert nehezen forog az eszem kereke.

No, erre a köember nyakonragadta Pistát, beledobta a patakba, hogy a hús habok közt Pista cikákolt, tüsskölt, mint a kiscica a kutyára. De mire kimászott a partra, olyan éles lett az esze, mint a borotva.

— Látod? — mondta neki a köember. — Most figyelhetsz.

— Figyelek és értek mindent — dadogta Pista. — Tudom, hogy ez a patak valami csodapatak.

— Ez, fiam, az élet patakja. No, de erre is rátérek. Most idefigyelj. Mondtam, hogy magyar vagyok.

— Igen.

— Ha hiszed, ha se, a Kaukázus előterében volt egy dicső ország: Nagymagyarország. Fővárosa volt Magyar. Királya volt. Sok derék népe. Én voltam a király juhainak őrizője. A főpásztor. De igazi főpásztor. Nem olyan se lé, se löty. Tízezer juhot őriztem. De tudod mit? Menjünk vissza a multba. Ott az a barlang a hegy oldalában. Bemegyünk s ott egy tükörben megláthatsz mindent úgy, ahogy történt.

Beléptek a barlangba s a köember vezetése mellett a barlang mélyében találtak egy nagy tükört, amelyben körben forogva mozgott és lejátszódott az emberiség egész története. A köember rákiáltott a tükörrre, mire az elhomályosodott, azután felragyogott s Pista látott és hallott különös dolgokat.

Látta, hogy a király házasodik. Gyönyörű magyar lányt választott élet-társul. Juditot. A keleti magyarok királyának leányát. Tyű, de szép volt! Bogár szeme, üde arca és kedves mosolygása. Termete, mint a ringó búza-kalász.

Az ém. De Juditot megszerette a tatárok fejedelme is és a Don, meg Volga által védett Nagymagyarország határait sorakoztatta seregét, hogy erőszakkal is elrabolja Juditot a maga számára.

Orvul csapott az országra. Pusztított, gyilkolt, rombolt és mindent letaposott. Am a magyarok lóra kaptak, megtámadták a tatárok seregét, megverték őket. A tatár fejedelem haragjában a gonosszal szövetekezett.

— Nemzetemet és lelkemet adom neked! — mondta a poklok nagy-asszonyának, a tüzesnyelvű Atoknak. — Örökre szolgád leszek, csak segíts engem.

Szerződést kötöttek.

Atok olyan asszonnyá változott, mint amilyen Judit volt és amikor a magyar király esküvőre indult, elfogatta Juditot, a hegyek közé repült vele és ott kővé változtatta. Ömaga meg elfoglalta Judit helyét a király mellett.

— Szeretlek, nagyon-nagyon szeretlek! — suttogta a király fülébe.

A király elgondolkozott.

— Ha valakit szeretünk, tetteikkel bizonyítjuk be és szavakkal, — mondta végül és összeráncolta homlokát. Nem volt ilyen Judit, gondolta. Ez olyan különös. Valami égető és kellemetlen árad belőle. Ki lehet ez?

De Judit addig duruzsolt a fülébe, amíg eloszlatta gyanúját. Persze az a Judit, akivé Atok változott.

Keleti Magyarország népe akkor már vérbefojtva, elszéledt, elpusztult a tatárok orvtámadása következtében. De Atok azt mondta a királynak, hogy megérkeztek az ő apjának vitézei a keleti Magyarországból.

Fel is öltöztette a tatárokat magyaroknak s amikor a lakodalom javában állt, meghívta őket a királyi palotába. Beözönlöttek a tatárok a palotába, legyilkoltak ott mindenkit.

Az ország népe elmenekült a hegyekbe. De Atok beleszeretett a tatár fejedelembe s nem akarta visszaadni neki az igazi Juditot, akinek a megszerzéséért történt minden.

— Nyugaton van még egy Magyarország — mondta a tatár fejedelemnek. — Ott lakik Judit, oda menekült. Eredj és szerezd meg magad.

A tatár fejedelem erre tűzbevettette Atkot, hadait valóban elvezette a nyugati Magyarországba. Nagymagyarország népe pedig a hegyekben, kővéváltan feledésbe merült. Atok nyugodni nem tudó szelleme őrzi őket és a Kaukázus hegyeiben minden kijárót eltorlaszolt, hogy senki meg se közelíthesse sohase.

— Menjünk innen, menjünk innen — könyörgött a köembernek Pista.

— Mehetünk. Nincs is tovább! — mondta a köember. — A nagymagyar nép kővéváltan, szétszórta a hegyek közt hever ötszáz év óta. Judit a néppel együtt. És nem menekülhet meg senki. En se. Mert Atok szelleme mindig talál nemzetet, amelyiknek parancsolhat. Most a bolsevisták azok, akik Atoknak engedelmeskednek. S ha azok nem lennének, akkor megszabadulhatna ez a nép, egyesülhetne minden rokonával és boldog életet élhetne együtt.

A köember erre nagyot sóhajtott, arcra esett, meghalt. Ötszáz év óta élt, állt a Kaukázusban elhagyatottan, mozdulatlanul. Tudta a legszebb történetet. Azt, amit senki se tudott szebben, mint ő. Három Magyarországról, kettő pusztulásáról.

Pista egyedül maradt s hirtelen eszébe jutott, hogy most a harmadik Magyarországot fenyegeti halálos veszedelem. Atok szelleme meglepte a muszka népet s az fogcsikorgatva akarja szétmarcangolni a harmadik Magyarországot.

Hej, ha feltámadnának a régi magyarok is! Ha előkerülnének azok, akiket Atok elemészített!

Egyedül volt. Kiment a barlangból, vissza a patak mellé. Leült arra a kőre, amelyiken a köemberrel együtt ült, gondolkodott. Mit tegyen? Mit tehetne? Honnan vehetné az erőt ahhoz, hogy lesujtson a bolsevistákra? A világnak ezek az új átkai. Vérengző vadak, lelkiismeret nélküli állatok. Hallott eleget róluk. Kegyetlenek és embertelenek. Egyszer csak a homlokára ütött.

— Megvan! — kiáltotta.

Felugrott a köről, megfordult, hogy tervét megvalósítsa, hát, uramfia! Ki áll mögötte gúnyos ábrázattal, mint Atok szelleme.

— Mit akarsz, te tücsök! — mondta neki. — Velem akarsz kezdeni? Nem tudod, ki vagyok? Idenézz és remegj, te senkiházi, te!

Intett. Erre a magasban szürke fellegek tömörültek a Kaukázus bércei körül. Villám villámot ért, dörgött, zengett, csapkodott, tombolt az eget. földet rázó vihar. De Pista legyintett.

— Mi ez? — mondta nyugodtan és közönyösen legyintett. — Ez vihar? Nézd meg az alföldi viharokat! — És elbiggyesztette az ajkát. — Én is tudok ilyen vihart kavarni! — jegyezte meg csak úgy félvállról.

Átok elámult, nyelt, de nem akarta mutatni csodálkozását.

— Hát te olyan bölcs vagy? — kérdezte dadogva.

— Hallgatás előtt és hallgatás után — mondta Pista.

Erre Átok intett, a vihar elállt.

— Hát akkor ezt nézd meg! — rikoltotta s intett. Megrendült a föld, megmozdultak a kövek, a hegyek füstölögtek és az ormukon tűz ömlött ki.

Pista megszeppent. De tudta, hogy ha elárulja félelmét, vége. Előbbi fölényes hangján mondta hát:

— Mi ez? Tűz? Semmi. Nálunk egy jóképű szalonnasütéshez való tűz is különb tűz. Mennyit csináljak ilyet?

Erre már Átok szelleme megsimogatta homlokát és zavartan kérdezte:

— De hát ki vagy te tulajdonképen?

— Az édesanyám és édesapám gyereke — mondta Pista kevélyen.

— Hová valósi vagy?

— Hová? Arkon innen, bokron túl. A bükmaikk sirjától hat veréblépésnyire. Nárettyenbe. Rekettye mellett. Hühó megyében. Amen járásban.

Átok kimeresztette a szemét. Hát ilyet még nem hallott világeletében.

— Hány iskolát jártál? — kérdezte végül hosszas hallgatás után.

— Faiskolát, zongoraiskolát, elemi, államit, nyári egyetemet, népfőiskolát s végül San, Tan, Don és más folyamokat. Tudok gyorsírást, gépen kopogni, fésűn muzsikálni s mindent megeszem, amit adnak. Akarod, hogy ezt a követ, amelyiken állsz és olyan, mint egy bárány, élővé változtassam?

— No, erre kíváncsi vagyok! — kiáltotta kételkedve Átok szelleme.

Pista a vízbe dobta a követ, amelyik valóban olyan alakú volt, mint a bárány, de gondolta is, hogy ha a köember a király pásztora volt, hát körülötte a kövek csakis bárányok lehetnek. A kő kavargott, kevergett, egyszerűen megmozdult, bégetett s ott úszkált a vízben egy bárány. Pista megragadta a gyapjánál fogva, kiemelte s Átok szelleme elé tette.

— Ehun! — mondta. De belül ő maga csodálkozott legjobban, hogy sikerült ez a csoda.

Am Átok elrémült, keresztet vetett magára s így hebegett:

— Minden jótét lélek dicséri az Urat! Ki vagy, mi vagy te világerős valaki? Te biztosan azért jöttél, hogy engem örökre elveszíts.

— Nem — mondta Pista —, hanem azért jöttem, hogy téged örökre megtartsalak és lassú tűzön süttögesselek. Hát te gonosz! — emelte fel a hangját. — Most leszámolok veled!

Átok szelleme nagyot sikoltott, futóra vette a dolgot. Am Pista belekapaszkodott a szoknyájába s ráncigálta, cibálta, mint a vércse a hörcsögöt. Közben egyre hajtogatta:

— Két országot tönkretettél, most meg a harmadikat akarod? Majd adok én neked, ne búsulj.

És akkor ütötte Átok szellemét, ahol csak érte. Hej! Bacsó Pistának kemény ökle volt ám! Ahova ütött, ott porrá lett még a kő is. Addig dögönyözte, csépelte, öklözte Átok szellemét, amíg az le nem térdelt előtte:

- Isten látja a lelkemet, megjavulok. Könyörülj, könyörülj.
- Nem bánom, megkegyelmezek! — mondta Pista —, de egy fel-tétel alatt.
- Halljam.
- Ne segítsd a bolsik vezetőjét.
- Nem segítem.
- Jól van. Most hát pusztulj a szemem elől és az utamba ne kerülj, mert széttaposlak.

Atok szelleme elrepült. Pista meg elment a patak torkolatáig, azt el-rekesztette nagy kövekkel, hogy a patak kiáradt. Omlott és áradt az élet vize a kövekre. A táncoló habok vidáman locsogták körül a mozdulatlan sziklákat s halljatok csodát: megmozdultak a sziklák, emberek, állatok kel-tek életre. Emberek között Judit is. Ragyogó arcán tündökölt fájának min-den szépsége és külső értéke. Termetén a szilaj szittyaság örök vonalai pihentek. Szava olyan volt, mint az ég mély és tiszta zengése.

- Ki vagy, idegen? — kérdezte Pistától.
- Ki lennék más, mint magyar? Hazámnak, fajtámnak fia!
- De igaz magyar vagy-é?
- Az vagyok.
- Hát akkor, mit parancsolsz? Légy a királyunk.
- Azt parancsolom, hogy fegyverbe minden magyar és támadjuk meg a bolsikat. Alljunk bosszút minden gonoszságukért.
- Úgy van! — zúgták a magyarok.

Hadrendbe álltak, megindultak és halljatok csodát, alighogy elhagyták a Kaukázus vidékét, élükön járt egy hatalmas köember. Kezében kőbot s amerre a hadak mentek, mindenütt tisztogatta előttök az utat.

Hej, alig, hogy leáradtak a síkokra, mint a kögörgeteg, a bolsevisták el-dobálták fegyvereiket, szétfutottak és mindenütt kiáltozták:

— Jönnek a magyarok! Jajajaj! Élükön jön a kaukázusi köember a kő-botjával és akit ér, annak hétszer vége!

Úgy szétkergették a bolsevistákat, hogy irmagnak se maradt egy se. Egy szép reggel csak összeakadtak a honvédekkel.

- Kik vagytok? — kérdezték egymástól.
- Magyarok, magyarok, — felelték kölcsönösen.

Hej, volt öröm és boldogság! De még milyen nagy-nagy öröm!

A kaukázusi magyarok elfoglalták régi szép doni hazájukat. Aldott földjüket. Olyan volt az, mint a Tisza—Duna tája. Tengere is volt, folyói is, hala is, földje is, hegye is, mindene. Kimondhatatlanul gyönyörűséges szép ország volt, ami nem is lehetett másként, mert ami magyar szép és gyönyö-rűséges az, akármí, ha föld, ha víz, ha erdőség, ha dús és aranyló vetés, tél, tavasz, minden, minden ezen a világon a legislegszebb, ha magyar.

Bacsó Pistát királyukká választották. Meg is érdemelte.

Mert hát, ha hiszitek, ha nem, elhordatta az élet vizének útjából a hegy-séget, az ráfolyt a síkokra, a síkokon a nagy harcban elesett hősök drága, kedves sírhalmára és egyik a másik után kelt ki és indult haza. Hiába má-rasztották őket. Csak mentek vissza az ő Magyarországukbá. Márminthogy ebbe a kedves, drága, szép mi Magyarországukbá. Ahol a béke hozott leg-alábbis akkora boldogságot, mint amekkora a kaukázusi országban volt.

Igaz, ni. Mi lett a köemberrel? Eltűnt. Pedig magam is szerettem volna vele találkozni.

Jánosi György